

Familievoldssatsingen slaktes

Metoderapport SKUP-prisen 2004

Anne Stine Sæther
Line Torvik
Leif Welhaven
Andreas Arnseth

Verdens Gang
Akersgata 55, Oslo
Tlf. 22 000 000

Artikler publisert fra 8.september 2003 - 9.juni 2004

Innledning

- 1.** Journalister: Anne Stine Sæther. I en del av arbeidet deltok også Leif Welhaven, Line Torvik og Andreas Arnseth.
- 2.** Tittel. Familievoldssatsingen slaktes.
En videreføring av arbeidet med dette temaet, som startet i august 2003.
- 3.** Publisert i VG i perioden februar-juni 2004.
- 4.** Adresse: VG, reportasjeavdelingen. Postboks 1185 Sentrum, 0107 Oslo
- 5.** Kontaktperson: Anne Stine Sæther, VG, Postboks 1185 Sentrum, 0107 Oslo. Telefon 91600238

6.

a) Når og hvordan kom arbeidet i gang? Hva var ideen som startet det hele?

VG gikk for alvor inn i problematikken familievold høsten 2003. Hver uke henvender minst 1000 kvinner seg til hjelpeapparatet etter å ha vært utsatt for familievold. Disse kvinnene har tilsammen 1500 barn som selv ofte er ofre eller vitner til voldshandlingen.

8. september 2003 omtalte VG tallene etter en nasjonal telling foretatt av justisdepartementet. Samtidig med at departementet talte henvendelser om familievold i hjelpeapparatet, jobbet vi med å reportasjelegge temaet.

Vi var to journalister, Line Torvik og Anne Stine Sæther, som sammen med fotografene Espen Rasmussen og Linda Næsfeldt, gikk inn i problematikken bokstavelig talt døgnet rundt i to uker.

Gjennom møter med kriesenteransatte, politiet, barnevernsvakten, psykologer og ikke minst sterke møter med ofre, dokumenterte vi tellingen. Metoderapporten for dette arbeidet ble levert SKUP i 2003 og vi viser til denne i beskrivelsen av metoden vi jobbet etter. Vi nevner at vi avslørte gjennom vår journalistikk at flere små barn utstyres med alarm, for å kunne få en følelse av trygghet når de beveger seg i områder der voldsutøveren kan dukke opp.

Et annet hovedtema i våre saker var konsekvensene for barn som lever i familier med voldsproblemer og ordningen med besøksforbud. Mange barn skal i følge loven ha samvær med en overgriper de er livredd for. Dette var mange av kildene i politiet og hjelpeapparatet opptatt av. Rett før jul fortalte ei tenåringsjente sin historie som barn i en voldsfamilie.

En mor stod fram med sin historie. Hun var overfalt av far på vei til barnehagen med et barn i hver hånd, hadde anmeldt saken og bedt om nytt besøksforbud for seg og barna. Saken kom først ut av politiets bunke da VG ringte. Først fikk kvinnen besøksforbud. Etter VGs henvendelse fikk voldsmannen også besøksforbud overfor kvinnens

eldste sønn, som ikke er biologisk barn av voldsmannen. Men lillebror fikk ingen beskyttelse. Den voldelige farens rettigheter til samvær med sønnen gikk foran.

— *Man er så opptatt av fars rettigheter at man bagatelliserer voldsproblematikken barna er utsatt for i hjemmet. Det er på tide at man begynner å oppvurdere betydningen av at mor har det trygt, sa Terje Lund, avdelingsoverlege ved Barne- og ungdomspsykiatrisk avdeling, Ullevål universitetssykehus i VG 28.oktober.*

Denne konkrete problemstillingen var et av temaene vi snakket med barne- og familieminister Laila Dåvøy om.

VG skrev også om dommene som overgriperne ble idømt, av fagpersoner omtalt som altfor lave.

I denne perioden holdt vi jevn kontakt med et godt nettverk av kilder som var opparbeidet gjennom høsten. Vi snakket med personer innen politiet, krisesentrene, eksperter i helsevesenet, advokater og påtalemyndighetene. Ikke minst snakket med ofre, både kvinner og barn. Vi fikk kontakt med dem via kildene.

Arbeidet fortsatte i 2004.

b). Hva var sentrale problemstillinger ved starten av prosjektet?

Kampen mot familievold har vært et uttrykt satsingsområde for regjeringen og justisminister Odd Einar Dørum. Et av hovedprosjektene har vært å opprette familievoldskoordinatorer i samtlige 27 politidistrikter. Dette skjedde i juli 2002. I en kildesamtale i mars 2004 ble det nevnt at vedkommende hadde hørt at koordinatoren i Oslo ønsket å trekke seg. Koordinatoren i Bergen hadde allerede trukket seg og blitt erstattet med en ny. Opplysningene ga grunn til å sjekke nærmere: Fungerte ikke opplegget så godt som justisministeren hevdet?

Situasjonen i Bergen og Oslo ble raskt avklart: Bergens koordinator hadde ganske riktig sluttet. Gunnar Jensen bad seg fritatt for koordinatorjobben en stund etter politimesterskiftet i Bergen og var sterkt kritisk til at familievold ikke lenger var en fulltidssatsing.

Oslos koordinator ønsket å slutte, men var bedt om å fortsette. Koordinator Stein Erik Olsen, etterforskningsleder ved Stovner Politistasjon var ikke nådig:

— *Jeg oppfatter satsingen som et alibi fra justisministeren og Politidirektoratet, sa Olsen i VG 24.mai.* Dette var et sitat som ble uttalt i en av flere samtaler med ham i perioden mars til mai. Da hadde VG sjekket situasjonen i alle landets politidistrikter og funnet at frustrasjonen var like stor som i storbyene. Bare fem av 27 distrikter hadde fulltidskoordinatorer. Situasjonen var helt anderledes enn det bildet som var skapt av justisministeren.

d). Kort beskrivelse av organiseringen av arbeidet.

Etter samtaler med koordinatorene i Oslo og Bergen, ble samtlige koordinatorene kontaktet pr. telefon. Spørsmålene gikk spesielt på stillingshjemmel og hvor mye de fikk jobbet med temaet familievold. I tillegg bad vi om det som fantes av statistikk. Det var svært varierende fra distrikt til distrikt. Hvis koordinatoren innbød til det, ble det også en generell prat rundt temaet og erfaringene vedkommende hadde.

Koordinatorene var tydelig ukomfortable med å fortelle om arbeidssituasjonen. Flere sa rett ut: Siterer du meg på dette, koster jeg bakgården i morgen. En annen ble så stresset at vedkommende ønsket å ringe Politidirektoratet før noe som helst ble sagt. Koordinatorene ble forklart at henvendelsen var et forsøk på en kartlegging og at sitater ikke ville bli brukt, med mindre de ble kontaktet og forespurt om det var greit. Da var det lettere å snakke.

Da innhenting ble foretatt, visste vi at justisdepartementet jobbet med en Stortingsmelding om «Vold i nære relasjoner». Vi visste at en tilsvarende oversikt som det vi holdt på med, var en del av materialet i meldingen. Vi forsøkte å få tallene, men fikk dem ikke. Derfor gjorde vi jobben selv.

Arbeidet ble organisert blant annet på exel. Dette ble oppdatert etter hvert som vi fikk tak i de forskjellige koordinatorene. Kommentarer fra koordinatorene ble ført på eget manus, distrikt for distrikt. I og med at jobben ville ta tid, var dette viktig.

For å rekke og få en oversikt før Stortingsmeldingen ble lagt fram, var det nødvendig med hjelp. Leif Welhaven fra reportasjeavdelingen og Line Torvik fra samfunnsavdelingen, ble med. Vi fordelte landets politimestre mellom oss for å kunne sammeligne lederne uttalelser med det koordinatorene sa. Dette ble også ført inn i exel og sendt på meldinger mellom oss for å holde en oversikt. I tillegg tok vi ny kontakt med de fleste av koordinatorene for å oppdatere statistikkene.

Noen av koordinatorene var villig til å si mer enn andre. En av dem var Ståle Luther i Troms. Han har Truls Fyhn som sjef, den eneste politimesteren som åpent kritiserte satsingen. Det resulterte i en dagstur til Tromsø, der Fyhn og Luther ble intervjuet sammen. Truls Fyhns klare utsagn ble inngangen på hovedsaken om vår egen gransking. Saken var på trykk mandag 24.mai.

7. Hvor mye arbeid og eventuell fritid er brukt på prosjektet?

Anne Stine jobbet fra slutten av mars og halvannen måned framover nesten bare med dette prosjektet. Line og Leif jobbet med det innimellom alt det andre de holdt på meg. Vi jobbet noe hjemmefra for å få tak i de siste tallene og kommentarene fra distriktene. Andreas var med på siste del.

8. Erfaringer.

De aller fleste av koordinatorene vi snakket med under dette arbeidet er ildsjeler som har påtatt seg oppgaven fordi de brenner for temaet. Derfor ønsker de selvsagt mest mulig ressurser til sitt felt. Vi mener likevel vi har klart å trekke ut de viktige sakene uavhengig av ressurskampen, i dekningen av familievold.

Underveis i dette prosjektet dukket det opp flere nye saker som følge av alle kildesamtalene:

*Straffeutmålingen i en grov familievoldssak ble anket til Høyesterett for å få straffnivået opp. Kvinnen, som er mor til fire barn, valgte å fortellesin historie i VG 10.mai, bare dager før Høyestrett behandlet saken. Hun stod fram sammen med politibetjenten og politijuristen som hadde fulgt hennes sak fra dag en.

*Vi fikk tips om den voldsomme økningen i antall trusler som sendes pr. SMS. Dette ble en sak 3.april.

*11.mai trykket vi en sak om den voldsomme økningen av familievoldssaker i Oslo.

*Underveis i samtalene med landets koordinatore og gjennom samtaler med krisesenteransatte, advokater og ansatte i hjelpeapparatet, ble det tydelig at mange mente politiet ikke fikk gjort jobben sin. Dette sa også svært mang av koordinatorene selv. Problematikken handlet blant annet om bruk av besøksforbud og brudd på disse og om bunkene som vokste uten at det var kapasitet til å gå inn i sakene.

- *Det fungerer bra i byen. Men ute i distriktene aner de ikke hvordan de skal bruke besøksforbudet*, sa en krisesenteransatt. Et konkret tips gikk på at vi burde sjekke tre konkrete saker i Oslo. Alle endte med drap.

Her kom Andreas Arnseth med i arbeidet. Han og Leif fikk kontakt med sønnen til det ene av ofrene. Sønnen til Trine Judith Bye, var sterkt kritisk til både politiets og domstolenes arbeid overfor moren.

Vi forsøkte også å jobbe mot en annen, mye omtalt familievoldssak der helt små barn var vitne til at far drepte mor. Tipset gikk på at mannen hadde brutt besøksforbudet gang på gang, men at reaksjonene på dette hadde vært svært milde. Familien orket ikke å stå fram med sin historie.

Vi forsto også underveis i innsamlingen av materiale, at statistikk og dataverktøy var heller mangelfullt. Når vi bad om tall fra koordinatorene, ble det stort sett humret oppgitt i det andre enden av røret. Svært mange familievoldskoordinatorer satt i 2004 med manuell føring av lister. Særlig ille var statistikkjobben på slutten av året, da man skulle forsøke å få en oversikt. Grunnen er at Politidirektoratet fortsatt ikke har lagd et system som fanger opp familievold. Koordinatorene går gjennom hver eneste anmeldelse for å luke ut sakene. De forsøker å lage sine egne statistikker, med det resultat at tallene som sendes direktoratet er helt forskjellige. Derfor klarte heller ikke Politidirektoratet å gi oss tall vi kunne bruke. I en seanse med POD, der tre reportere fra VG møtte fire personer fra POD, fikk vi få svar. De hadde ganske enkelt ikke oversikt

over antall saker, antall involverte barn eller voksne i kriminalitet.

Gjentatte henvendelser til riksadvokaten som hadde pålagt politimestrene å rapportere inn bruken av besøksforbud, ga heller ingen svar.

Stortingsmeldingen om «Vold i nære relasjoner», ble lagt fram i juni. VGs tall og situasjonsbeskrivelse ble bekreftet i meldingen.

Konsekvenser av sakene. Våre intervjuobjekter fikk godkjenne sitater før sakene ble trykket. Dette var nødvendig fordi kritikk åpenbart gir konsekvenser i politiet. Det var spesielt viktig at Stein Erik Olsen, Truls Fyhn og Sjak R. Haaheim stod for sine uttalelser. Det gjorde de.

Da saken om "slakt av satsingen" var på trykk ble Stein Erik Olsen, koordinator i Oslo, nektet å stille i debattprogrammer. Han skulle kun uttale seg via informasjonssjefen i Oslo Politidistrikt. Slik ble den debatten stanset. Han ble også kalt inn til justisministeren, sammen med folk fra politidirektoratet og visepolitimester Hans Halvorsen i Oslo. Sistnevnte ønsket forøvrig ikke å bli intervjuet av VG om temaet familievold, som er blant hans ansvarsområder.

Politiet var budsjettvinner i forrige statsbudsjett. 27 koordinatorene gjør det de makter ut fra ressursene de har uten at det foreløpig er kommet mer penger til dette feltet.

Vold er i ferd med å få konsekvenser i forhold til samvær med barn. Det er varslet en endring i barneloven dette året som skal sette barnas interesser først. Domstolene skal også kurses, er det varslet foran lovendringen.

Dommene i familievoldssaker kryper oppover. I juni skjerpet Høyesterett dommen mot Ayse Suslus ektemann. Den modige, tyrkiske kvinnen stod fram med sin historie i VG 10.juni. Følgen har vært at tingrett og lagmannsrett følger opp med strengere dommer. Samtidig er erstatningsbeløpene på vei opp.

En nylig rettskraftig dom gir en kvinne 1,2 millioner kroner i erstatning etter to år i et voldelig forhold. Dette er milevis over beløp som tidligere er utbetalt. Dommen omtales som sensasjonell og et kvantesprang for de 20 000 ofrene man tror er utsatt for denne typen kriminalitet årlig.

Kilder:

Skriftlig:

- Håndbok – Politiets behandling av familievoldssaker.
- Regjeringens handlingsplan "Vold mot kvinner" 2000-2003.
- Familievoldsteamet – et samarbeidsprosjekt mellom Barnevernsvakten og politiet i Bergen.
- Rundskriv fra Riksadvokaten.

- Evaluering av voldskoordinatorordningen, rapport ved Politidirektoratet

Muntlig:

Politiadvokat Sjak R. Haaheim, politibetjent Dag Simen Grøtterud, politioverbetjent Stein Erik Olsen, politibetjent Ståle Luther og politimester Truls Fyhn har alle latt seg intervjuet i disse sakene.

For øvrig snakket Anne Stine med samtlige 27 familievoldskoordinatorer i innsamlingsfasen av den foreløpig siste delen av disse sakene. Senere snakket vi med nesten samtlige en gang til for å oppdatere statistikk. Vi snakket også med nesten alle landets politimestre.

Tove Smaadahl fra Krisesentersekretariatet, ansatte ved Oslo Krisesenter og Ungdomspsykiatrisk avdeling ved Ullevål Universitetssykehus, ansatte ved Alternativ til vold, spesielt psykolog Øivind Aschjem, har vi hatt jevnlig kontakt med.

Ikke minst har vi hatt tett og god kontakt med noe av ofrene for denne typen kriminalitet. Spesielt takk til Irene og Ayse som våget å gi familievolden et ansikt.